

Онищенко С.В, д.е.н., професор
*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», (м. Полтава, Україна)*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Уже 100 днів Україна потерпає від бруталної, відкритої та широкомасштабної військової агресії росії. Війська агресора атакують українські міста, здійснюють обстріли цивільного населення, інфраструктури, житлових будинків, дитячих садків, шкіл, коледжів, університетів.

Сьогодні Україна ціною життя своїх кращих синів і доньок боронить не лише європейські цінності, вона боронить Європу від страшної навали! Вбито тисячі українців, посеред Європи, у 2022 році, в XXI сторіччі. Навіть фактичну кількість загиблих і поранених встановити наразі неможливо через відсутність доступу до огляду місць подій та через активні бойові дії окупаційних військ, які ведуться в українських містах.

Війна, будь-яка, завжди є масштабним шоком для національної безпеки країни. В Україні це є: суттєві втрати людського капіталу (втрати серед військових та цивільного населення), за попередніми даними понад 2500 цивільного населення загинули, у тому числі понад 240 дітей, понад 350 дітей поранено; обстріли цивільного населення, житлових будинків, дитячих садків, шкіл, коледжів, університетів, зокрема, пошкоджено понад 550 навчальних закладів, повністю знищено 72 закладів; відбуваються масові міграційні процеси, з «перспективою» не 100% повернення (понад 4 млн біженців виїхали з України, близько 7 млн тимчасово внутрішньо переміщених осіб); залишаються потенційні ризики нової військової агресії тощо [2].

Українці виборють своє право на існування, незалежність української нації, свій суверенітет й безпеку. На сьогодні очевидна актуальність проблематики безпеки, яка перетворилася не тільки на науку – безпекологію і є порівняно новою галуззю знань, а й набула нового розуміння свого змісту. Безпека – це найважливіша категорія й необхідна передумова збалансованого функціонування системи суспільних відносин, що забезпечує захищеність, життєдіяльність і дієздатність держави, суспільства, особи від внутрішніх і зовнішніх загроз [3].

Безпека є загальною, історичною та суспільною категорією, що включає всю історію і все майбутнє людства, має найголовніше значення для існування як окремої особи, так і суспільства загалом. Вихідними категоріями під час визначення безпеки є стан, властивість, інтереси, загрози інтересам. Для них усіх спільне те, що вони характеризують стан об'єкта стосовно загроз різноманітного походження. Отже, характер загрози є організаційною ознакою в цій групі понять. Особливості передумов виникнення, рівень вияву та ступінь впливу загроз визначають характер безпеки. Україна в XXI столітті стикнулася з глобальними загрозами – воєнною небезпекою, небувалим порушенням російською федерацією міжнародного права, посягання на територіальну цілісність та суверенітет незалежної країни, руйнування системи збалансованих відносин між людьми/народом стосовно їх життєзабезпечення та життєдіяльності, руйнування принципів безпеки, свободи та демократії.

Проблема економічної безпеки завжди виникала на найвищому рівні управління та регулювалися за допомогою різних державних інститутів. Відповідно до чинного нормативно-правового забезпечення України під економічною безпекою розуміють стан розвитку економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства й держави [4]. Діалектичні підходи та інституційні умови формування економічної безпеки держави останнім часом базувалися на вдосконаленні відносин захищеності й полягали у безперервному процесі посилення функціональної основи життєздатності та всестороннього захисту національної економіки.

Оскільки, війна є масштабним структурним шоком для економіки України, одним із проявів якого стала втрата державним бюджетом значної частини традиційних надходжень у вигляді податків, акцизів та митних платежів. Частина цих втрат замінена пільговим фінансуванням від міжнародних партнерів та прямим фінансуванням бюджету центральним банком, що матиє інфляційний та девальваційний ефект, але надзвичайні обставини вимагають надзвичайної реакції. Іншими словами, в умовах війни... “ми не питаємо, як ми будемо платити за неї – ми це вирішуватимемо після її завершення” [5].

Загальні втрати економіки України через війну, за спільними оцінками Мінекономіки та KSE, враховуючи як прямі втрати, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), коливаються від \$564 млрд до \$600 млрд. Загальна сума прямих задокументованих збитків українських підприємств вже сягає \$11.3 млрд. За останній тиждень цей показник збільшився на \$591 млн. З початку війни росії проти України пошкоджено чи зруйновано щонайменше 227 підприємств, заводів та фабрик [6].

Забезпечення безпеки національної економіки України є необхідною передумовою виживання держави, як з теоретичної, так і з практичної точки зору, через те що війна спричинила й шалену міграцію населення близько 6 млн українців, зростання інфляції та бюджетного дефіциту, гострої кризи державних фінансів, грошової і банківської системи, відтоку капіталу та загострення соціальної напруги населення. Значна кількість підприємств зруйновано інші вимушені змінити ринки збуту, порушено ланцюги поставок через окупацію південних регіонів, неможливість реалізовувати продукцію чи надавати послуги у звичних об'ємах, у зв'язку з чим негативний ефект сучасних кризових явищ, пов'язаних з війною, для економічної безпеки є катастрофічним. Глобальний масштаб загроз та небезпек економіці України вимагають невідкладних структурних змін, посилення спроможності державних інститутів, верховенства права, забезпечення дотримання прав інвесторів та зменшення корупційних ризиків задля економічного відродження та забезпечення безпеки національної економіки.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
2. Варналій З.С. Фінансова безпека України в системі сталого розвитку економіки в умовах війни // Фінансові інструменти сталого розвитку економіки: мат. IV Міжн. науково-практ. конф. (22 травня 2022 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2022. С.35-39.
3. Бюджетна безпека України: сутність, загрози та шляхи забезпечення: монографія / С. В. Онищенко. – К.: Знання України, 2017. – 450 с.
4. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України // Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.
5. When the war is over: необхідні кроки з економічного відновлення України/ Електронний ресурс] – Режим доступу: https://lb-ua.translate.goog/blog/ievhen_stepaniuk/509330_when_war_over_neobhidni_kroki_z.html?_x_tr_sl=uk&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=op,sc
6. Загальні втрати економіки, понесені в ході війни, складають \$564-600 млрд // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mind.ua/news/20242128-zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-cherez-agresiyu-uf-vzhe-perevishchue-1055-mlrd-kseinstitu>.